

2019

3. ÇEYREK RAPORU

Türkiye'nin Tasarruf Eğilimleri Araştırması

Bilkent University

Türkiye'nin Tasarruf Eğilimleri **A**raştırması

ING Türkiye

1. GİRİŞ/3

1.2 Türkiye'de Bireysel Tasarruf Eğilimleri Araştırması'nı Niçin Yapıyoruz/3

2. ELDEKİ VERİLER NE SÖYLÜYOR/4

2.1. Tasarruf Sahipliği/Nedenleri/4

2.2. Tasarruf Araçları Tercihi/14

2.3. 2019 3. Çeyrek Sonuçları/17

3. METODOLOJİ/17

3.1. Amaç ve Yöntem/17

3.2. Demografik Bilgiler/18

3.3. Tasarrufun Tanımı/20

4. EKONOMİST YORUMU/21

5. İLETİŞİM BİLGİLERİ/29

Türkiye’de BİREYSEL TASARRUF EĞİLİMLERİ ARAŞTIRMASI’NI NİÇİN YAPIYORUZ?

Ülkemizde, tasarruf oranı bakımından dünyada alt sıralarda yer alıyor. Öte yandan yüksek oranlı sürdürülebilir büyüme için iç tasarruf oranlarının artması gerektiği biliniyor. Tasarruf artışını teşvik etmek için çeşitli ekonomik tedbirler tartışılıyor, bazı uygulamalar devreye sokulmaya çalışılıyor.

Bu süreçte tasarruflarla ilgili veri ihtiyacı da artıyor. TÜİK’in özellikle son yıllarda ekonomik konularla ilgili istatistik üretiminde ciddi gelişmeler sağladığı açık. Bununla birlikte tasarruf eğilimleri ve tasarruf düzeyi hakkında yeterince bilgi sahibi olduğunu söylemek zor.

T.C. Merkez Bankası ve BDDK tarafından yayınlanan bankacılık sistemi içindeki tasarruflara ilişkin veriler önemli bir boşluğu doldurmakla birlikte, ülkemizdeki ‘ortalama birey’in geliri ve tasarrufları arasındaki ilişkiyi bir trend olarak izlemek, bu konudaki araştırmacılara ve politika yapıcılara katkı sağlayacaktır.

İşte bu araştırmayla, ülkemizdeki ‘ortalama birey’in tasarruf yapıp yapmadığı, tasarruf yapma veya yapmama nedenleri, en çok kullanılan tasarruf araçları, bireysel gelirler, aylık tasarruf oranı ve nakte dönüştürülebilir tasarruf miktarı 3’er aylık bazlarda düzenli olarak incelenmektedir. Amaç, ülkemizde tasarruflarla ilgili bilgi ihtiyacına katkı sunmaktır.

2.1. Tasarruf Sahipliği Oranı

Tasarruf sahiplerinin oranı (%)

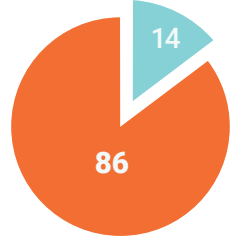
● 2019 başından itibaren düşüşte olan tasarruf sahipliği, üçüncü çeyrekte 0.2 puanlık bir artış eğilimi göstererek %13.6'ya gelmiştir.

YAKIN GELECEKTE TASARRUF YAPMAYI PLANLAYANLAR

Tasarrufu Olmayanlar için Yakın Gelecekte Tasarruf Yapmayı Planlayanlar (%)

Baz: 575

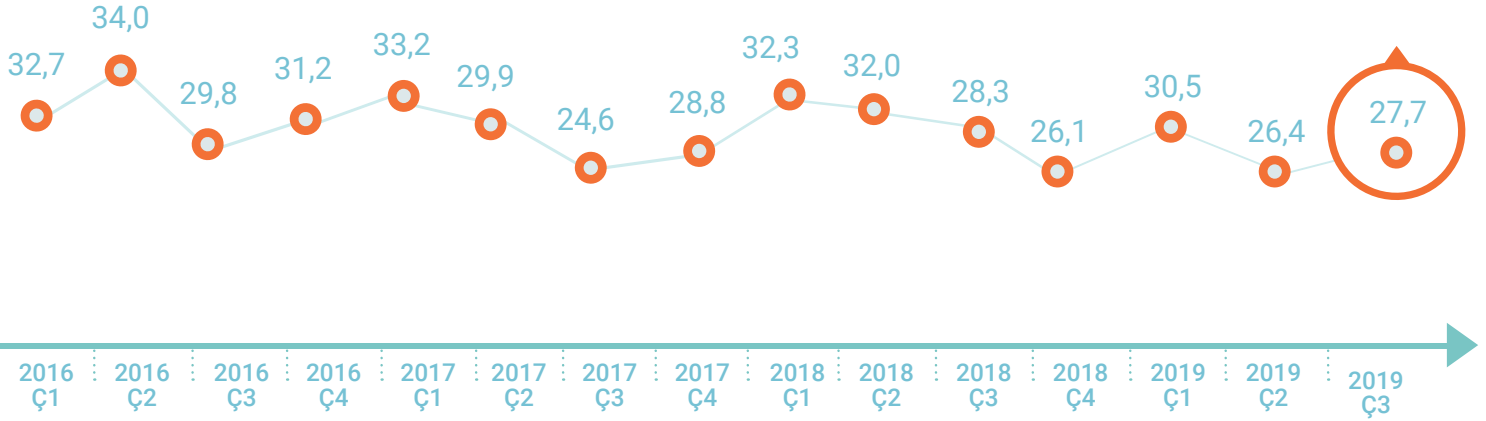
Yakın gelecekte tasarruf yapmayı planlayanlar arasında önümüzdeki 3 ay için tasarruf yapmayı düşünenlerin oranı (%)

3 ay içinde

3 aydan sonra

2019 3.Çeyrek için
Evet, diyenler

Baz:

2026 2066 2003 2055 2083 2071 2034 2077 2029 2017 2036 2017 2061 2080 2076

- Yakın gelecekte tasarruf yapmayı planlayanların oranı 2019'un 3. çeyreğinde 1,3 puan artarak yükselmiştir (%26,4 vs. %27,7).
- Yakın gelecekte tasarruf yapmayı planlayanların arasında «3 ay içerisinde» tasarruf edeceğini belirtenlerin oranı ise bir önceki çeyrekle aynı seviyede kalmıştır (%14).

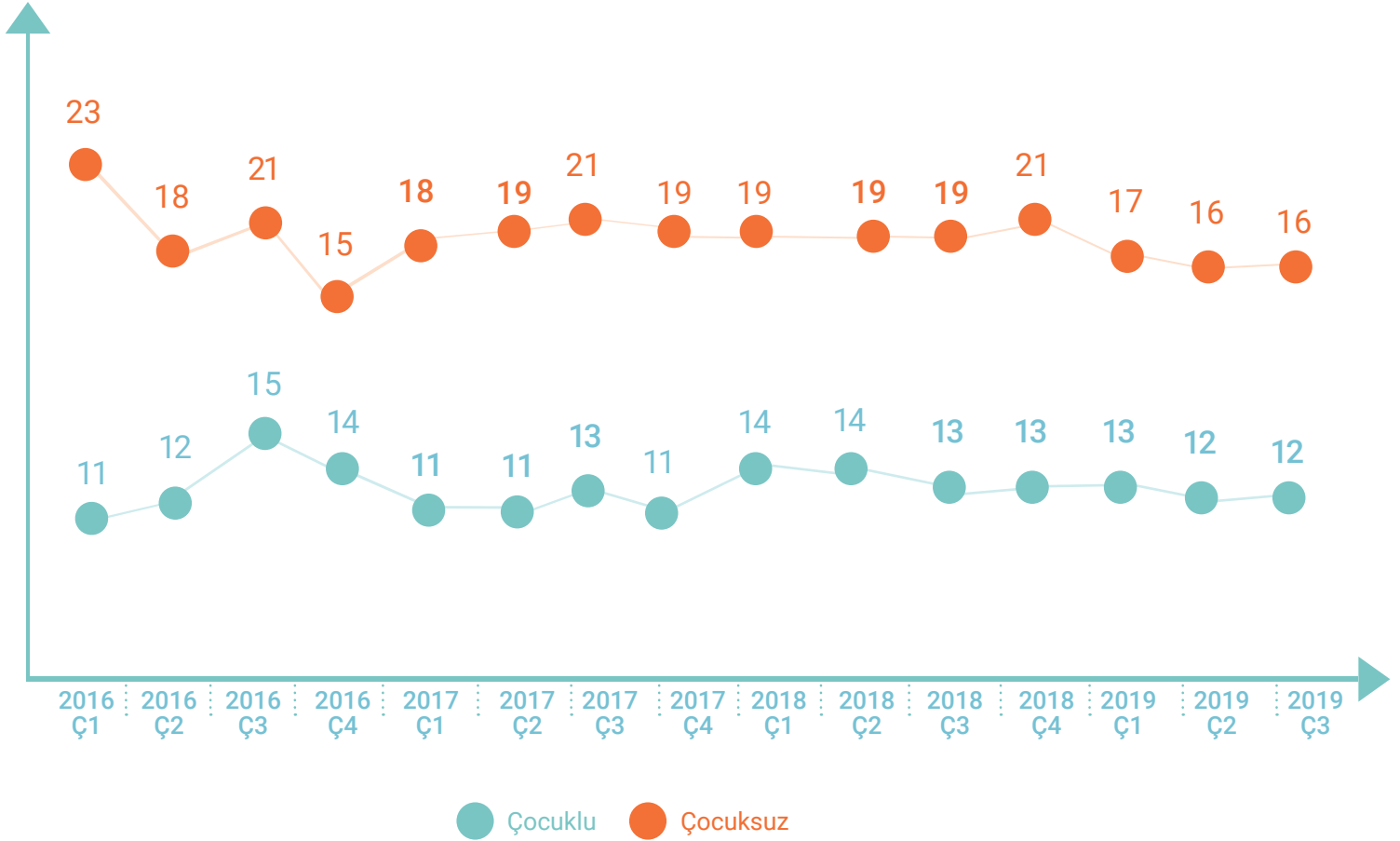
TASARRUFU OLMAYANLARIN TASARRUF EDEMEME GEREKÇELERİ

- “Tasarruf edecek yeterli geliri olmadığı için” ve “borçlarından dolayı” tasarruf edemediğini belirtenlerin oranı birer puan artış göstererek sırasıyla %81 ve %11’e ulaşmıştır.
- Öte yandan “tasarrufa ihtiyacı olmadığı / yeterli varlığa sahip olduğu için” tasarruf edemediğini belirtenlerin oranı 2 puan düşerek %1’e gerilemiştir.

ÇOCUKLU VE ÇOCUKSUZ BİREYLERDEKİ TASARRUF SAHİPLİĞİ

Tasarruf Sahiplerinin Oranı (%)

Çocuğu olanlar için baz

1508 1483 1626 1628 1617 1615 1698 1614 1606 1565 1542 1517 1609 1551 1420

Çocuksuz olanlar için baz

896 920 778 775 787 787 705 789 797 838 860 886 794 852 938

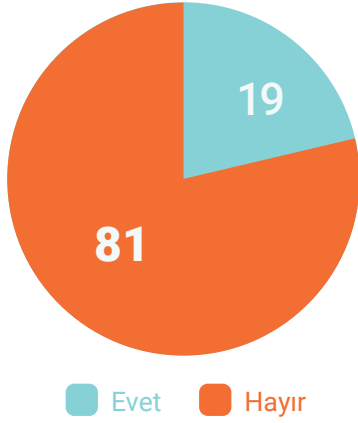
2019'un üçüncü çeyreğinde, çocuklu ve çocuksuz bireylerin tasarruf sahipliği oranlarında bir değişim gözlenmemiştir. Tıpkı ikinci çeyrekteki gibi çocuksuz bireylerin %16'sı, çocuklu bireylerin ise %12'si tasarruf sahibidir.

YAKIN GELECEKTE TASARRUF YAPMAYI PLANLAYANLAR / ÇOCUKLU & ÇOCUKSUZ

Tasarrufu Olmayanlar (Çocuğu olanlar)

Baz: 1250

Yakın gelecekte tasarruf yapmayı planlıyor musunuz? (%)

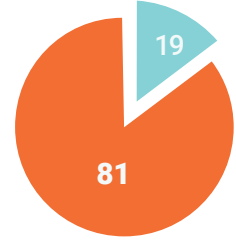
Evet
diyenler

Baz: 279

3 ay içinde mi,
3 aydan sonraki
dönemde mi planlı-
yorsunuz? (%)

3 ay içinde

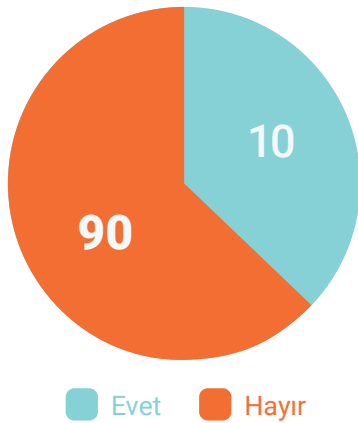
3 aydan sonra

Tasarrufu Olmayanlar (Çocuğu olmayanlar)

Baz: 826

Yakın gelecekte tasarruf yapmayı planlıyor musunuz? (%)

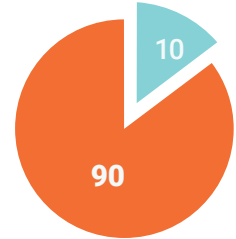
Evet
diyenler

Baz: 297

3 ay içinde mi,
3 aydan sonraki
dönemde mi planlı-
yorsunuz? (%)

3 ay içinde

3 aydan sonra

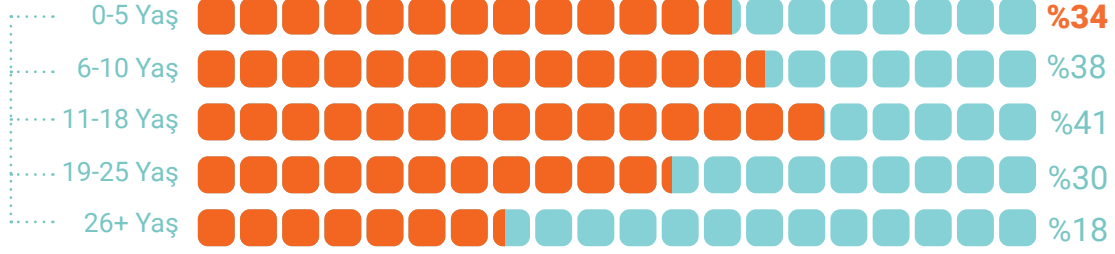

Geçen döneme göre, üçüncü çeyrekte tasarrufu olmayan çocuklu bireylerin yakın gelecekte tasarruf yapma niyetinde 2 puan düşüş ortaya çıkarken (%24 vs. %22), çocuksuz bireylerde 5 puan yükseliş gözlenmektedir (%31 vs. %36).

Öte yandan, çocuklu bireylerden tasarruf etmeyi planlayanlar arasında önümüzdeki 3 ay içinde tasarruf etmeyi planlayanların oranı geçen döneme göre 6 puan daha yüksek (%13 vs %19). Çocuk-suz ve tasarrufu olmayan, ancak planlayan bireyler arasında gelecek 3 ay içinde tasarruf planlayan-lar ise geçtiğimiz dönem %15 iken bu dönem %10 seviyesindedir.

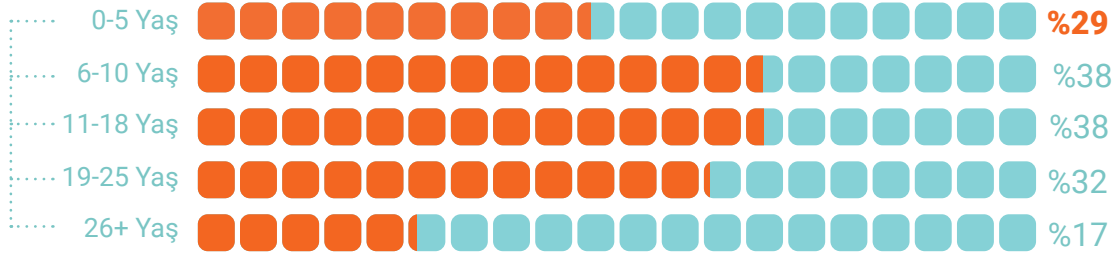
ÇOCUKLU BİREYLERDE ÇOCUK YAŞLARI

Toplam Çocuklular

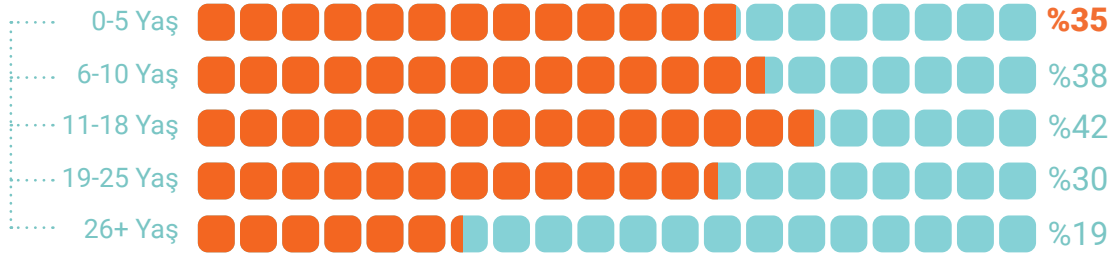
Baz: 1420

Tasarruf Sahibi Çocuklular

Baz: 171

Tasarruf Sahibi Olmayan Çocuklular

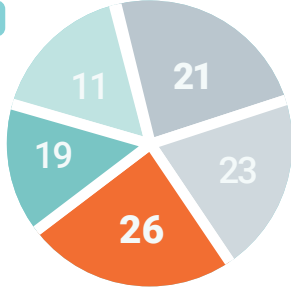
Baz: 1250

- Toplam çocuklu bireylerin çocuklarının yaş grubu dağılımında en büyük artış 6-10 yaş grubu çocukların oranında görülürken (%31 vs. %38), 26 yaş üzerinde dikkat çekici bir düşüş gözlenmektedir (%25 vs. %18).
- Tasarruf sahibi olan çocuklu bireylerin çocuklarının yaşları içerisinde ise 0-5 yaş oranı %38'den %29'a gerilerken, 6-10 yaş grubunun oranı %33'den %38'e çıkmıştır. Ayrıca, 19-25 yaş grubundaki artış da dikkat çekicidir: geçen dönem %23 olan bu yaş grubunun oranı %32'ye çıkmıştır.
- Tasarrufu olmayan çocuklu bireylerin çocuklarının yaş gruplarında ise 6-10 yaş grubu yükselirken (%31 vs. %38), 26 yaş üstü grubunda belirgin düşüş (%25 vs. %19) gözlenmektedir.

ÇOCUKLARIN YAŞ DAĞILIMI

Toplam çocuklu bireylerin çocuklarının yaş dağılımı

Baz: 1420

0-5
Yaş

6-10
Yaş

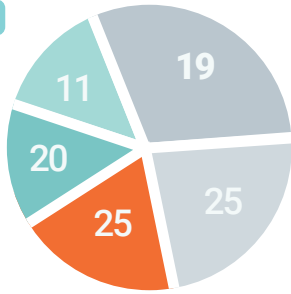
11-18
Yaş

19-25
Yaş

26+
Yaş

Tasarruf sahibi çocuklu bireylerde çocukların yaş dağılımı

Baz: 171

0-5
Yaş

6-10
Yaş

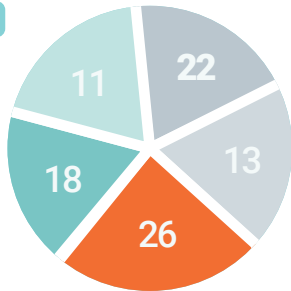
11-18
Yaş

19-25
Yaş

26+
Yaş

Tasarruf sahibi olmayan çocuklu bireylerde çocukların yaş dağılımı

Baz: 1250

0-5
Yaş

6-10
Yaş

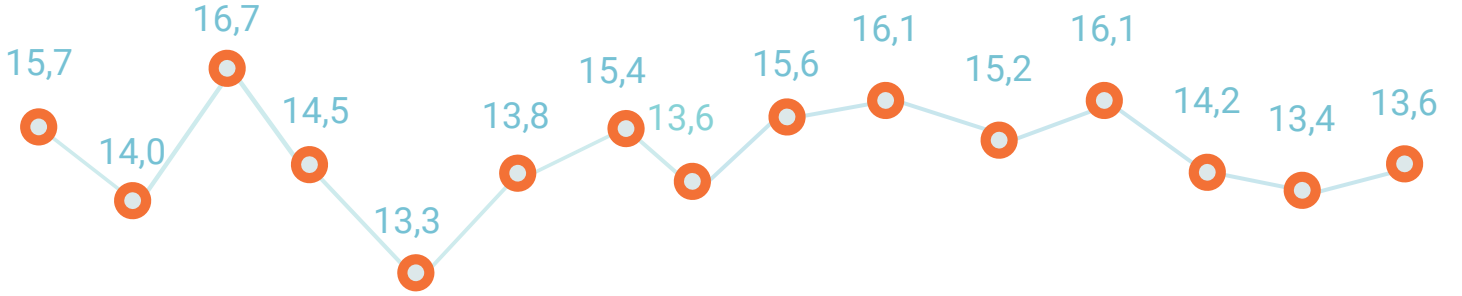
11-18
Yaş

19-25
Yaş

26+
Yaş

- Toplam çocuklu bireylerin yaş dağılımında önceki döneme kıyasla bir değişim görülmemektedir.
- Tasarruf sahibi olan çocuklu bireylerde en büyük iki değişim, 0-5 yaş grubunda (%25 vs. %19) ve 19-25 yaş grubunda (%16 vs %21) görülmektedir.
- Tasarruf sahibi olmayan çocuklu bireylerde ise 6-10 yaş grubu (%19 vs. %23) ve 25 yaş üstü grubundaki (%15 vs %11) değişimler dikkat çekmektedir.

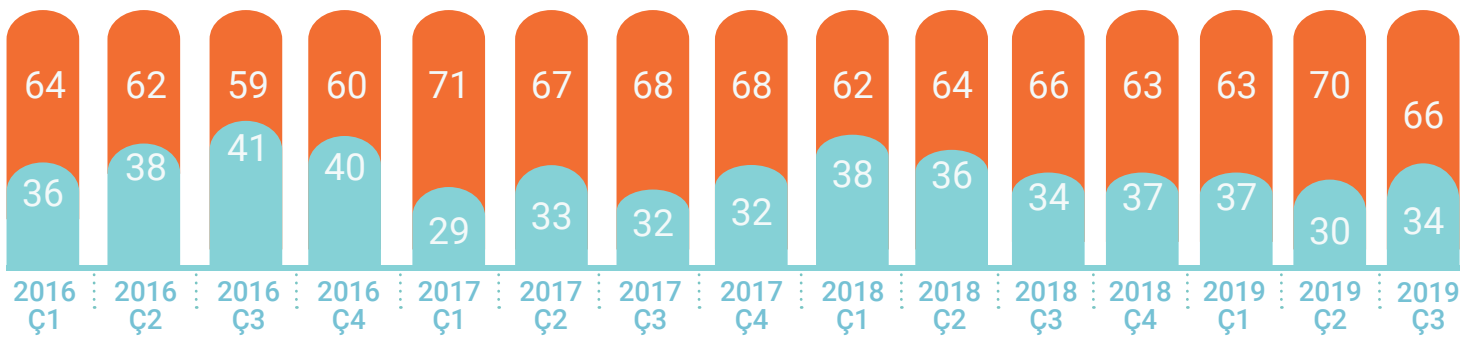
TASARRUF YAPMAK ASLINDA BİR ALIŞKANLIK

Baz: 2403

● Genel tasarruf sahipliği (%)

Düzenli tasarruf yapma oranı (tasarruf sahipleri içinde)

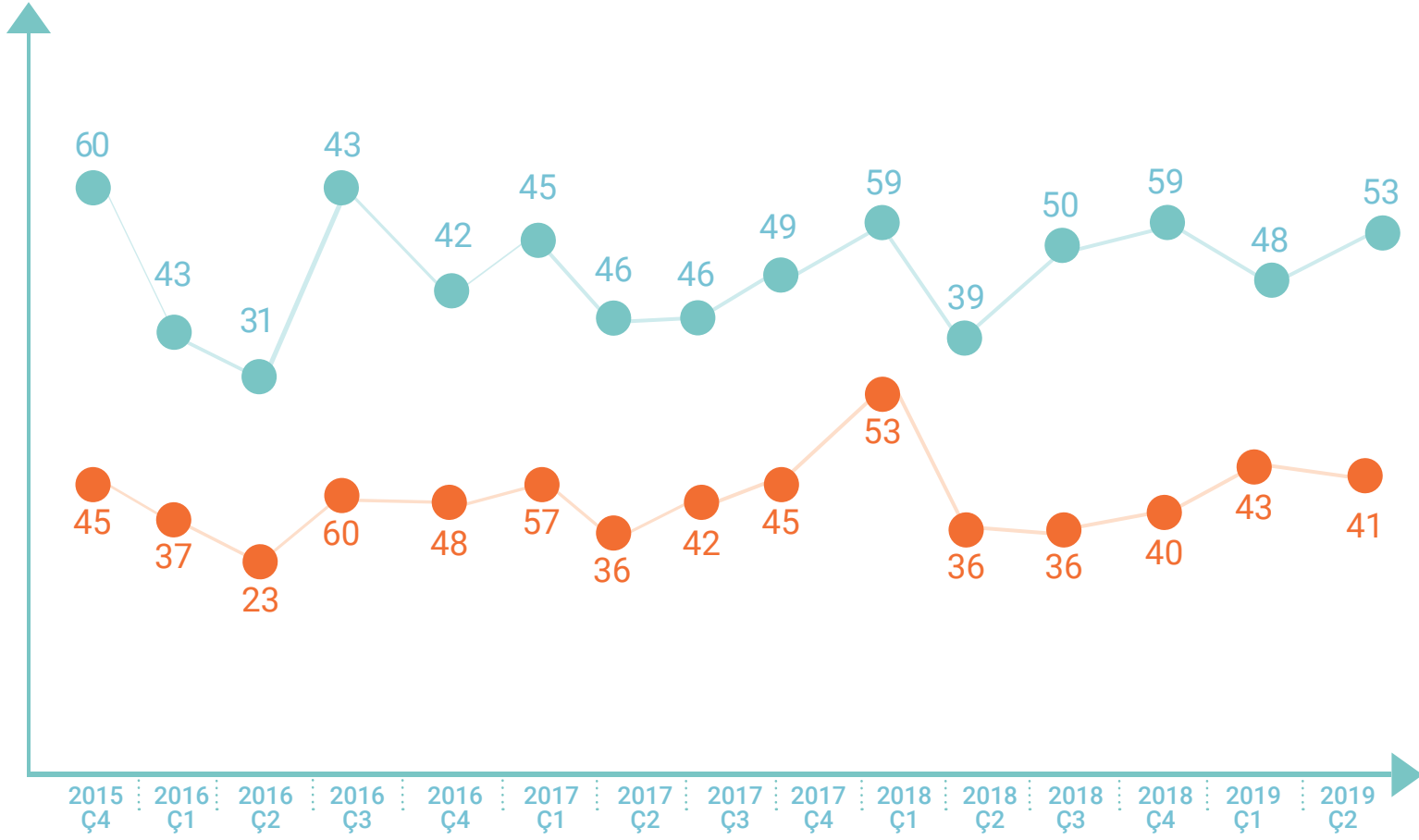

Baz:

378 338 401 348 321 332 369 326 375 386 366 386 342 323 328

■ Evet, düzenli tasarrufum var ■ Hayır, düzenli tasarrufum yok

Düzenli Tasarruf Yapmayanlar için 3 ay içinde veya daha sonra tasarruf yapma eğilimi (%)

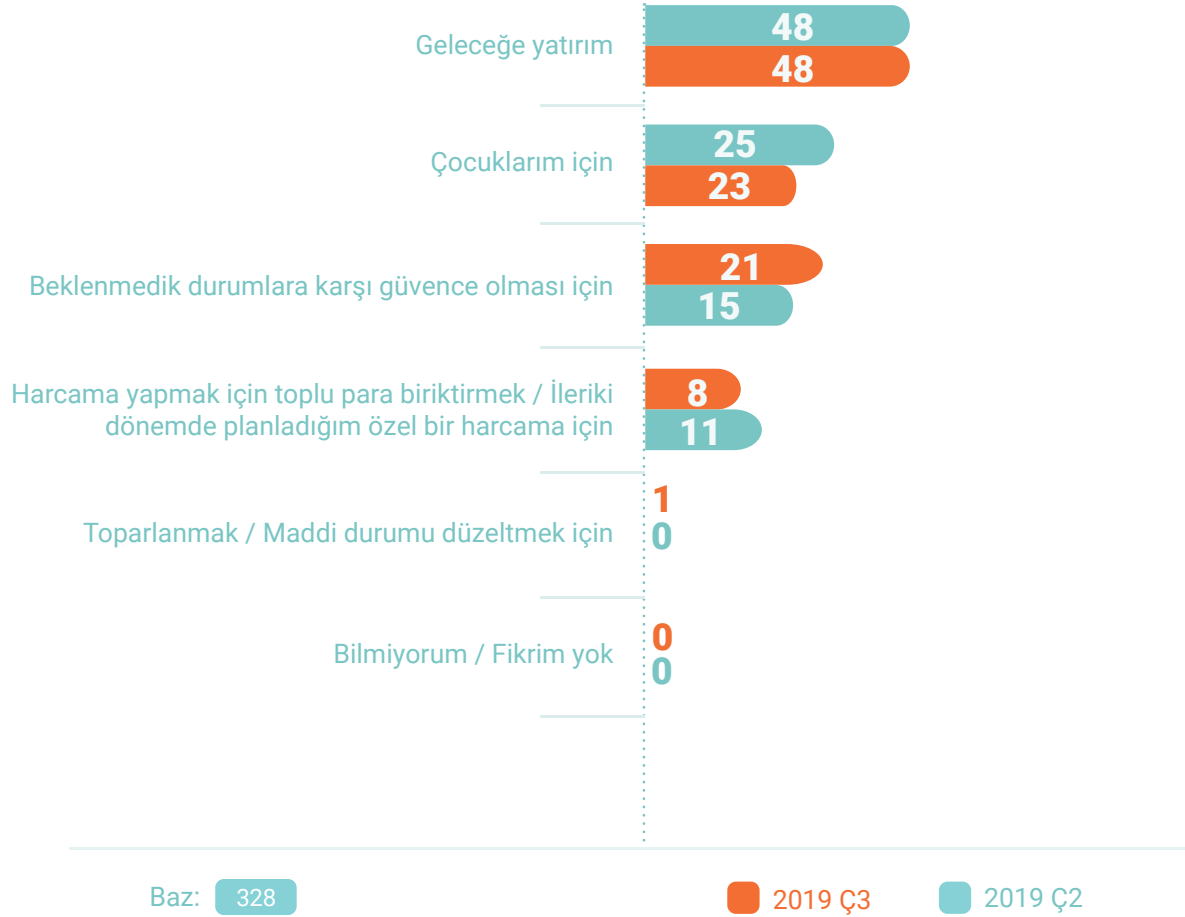
Baz:

136	128	165	140	94	110	118	104	142	138	126	143	125	97	112
-----	-----	-----	-----	----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	----	-----

- Son 3 ay içinde tasarruf yapma oranı (%)
- Gelecek 3 ay içinde tasarruf yapacak olma eğilimi (%)

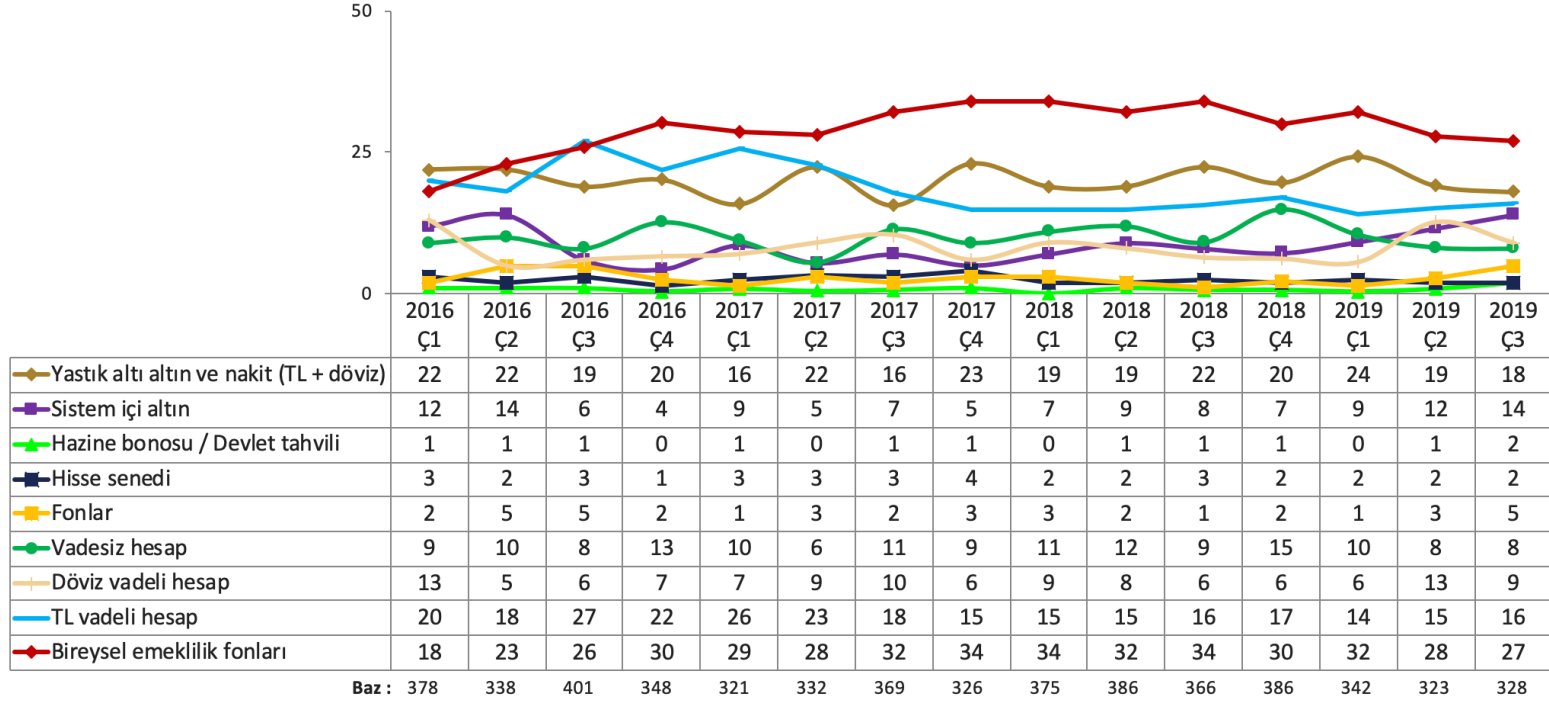
- Bu dönem düzenli tasarruf yapanların oranı %70'ten %66'a düşmüştür.
- Düzenli tasarruf yapmayanlar arasında; son 3 ay içinde tasarruf yapmış olanların oranı 2 puan düşerken (%43 vs. %41), gelecek 3 ay içerisinde tasarruf yapmayı planlayanların oranı 5 puan yükselmiştir (%48 vs. %53).

TASARRUFU OLANLARIN TASARRUF YAPMA GEREKÇELERİ

- 2019'un üçüncü çeyreğinde de «geleceğe yatırım» gerekçesiyle tasarruf yaptığını belirtenlerin oranı %48'de sabit kalmıştır.
- Öte yandan, «çocuklarım için» unsurunda 2 puan (%25 vs. %23), "harcama yapmak için toplu para biriktirme" unsurunda 3 puan (%11 vs %8) gerileme söz konusu iken, «beklenmedik durumlara karşı güvence» unsurunda 6 puan yükseliş (%15 vs. %21) söz konusudur.

2.2. Tasarruf Araçları Tercihi

Not: 'Bu soru çoklu cevap' olduğu için bu kalemlerin toplamaları %100'ü geçmektedir. Karşılaştırmalı analiz için hepsi toplam %100 olacak şekilde yeniden ağırlıklandırılmıştır.

- Bu dönem "bireysel emeklilik fonları" (%28 vs. %27) ve "yastık altı altın ve nakit" (%19 vs. %18) enstrümanlarının tercihindeki düşüş yavaşlarken, "sistem içi altın" (%12 vs. %14) ve "fonlar" (%3 vs. %5) tercih eğiliminde artış sürmektedir
- Geçen dönem ani yükseliş gösteren "dövizli vadeli hesap" aracının tercihinde ise düşüş söz konusu (%13 vs. %9).

BU DÖNEM ALTIN SEVİYELERİ ÖNCEKİ DÖNEMLE BENZER SEVİYELERDE KALMIŞTIR

%	2016 Ç3	2016 Ç4	2017 Ç1	2017 Ç2	2017 Ç3	2017 Ç4	2018 Ç1	2018 Ç2	2018 Ç3	2018 Ç4	2019 Ç1	2019 Ç2	2019 Ç3
Sistem dışı ve sistem içi altın + sistem dışı nakit (TL veya döviz)	25	24	25	27	23	28	26	29	30	27	33	31	31
Altın veya diğer değerli taş ve metal(sistem dışı)	6	8	10	14	5	13	10	11	13	12	12	9	10
Altın veya diğer değerli taş ve metal hesabı (sistem içi)	6	4	9	5	7	5	7	9	8	7	9	12	14
Yastık altı döviz veya TL (nakit)	13	12	6	8	11	10	9	8	10	8	12	10	7
Baz :	338	401	348	321	332	369	326	375	386	366	342	323	328

- 2019'un üçüncü çeyreğinde «yastık altı altın» 1 puan, «sistem içi altın» ise 2 puan artış göstermiştir. Yastık altı nakit ise gerileme eğilimini sürdürmüş ve %7'ye düşmüştür.

2019 3. ÇEYREK SONUÇLARI

- 2019 yılının üçüncü çeyreğinde tasarruf sahipliği oranı %13,4'ten %13,6'ya yükselmiştir.
- Tasarruf sahibi olanların yaş grubu dağılımlarında bu dönem en dikkat çekici değişim; 18-24 yaş grubundaki 3 puanlık (%14 vs. %17) artış ile 25-34 yaş grubundaki 5 puanlık düşüştür (%30 vs. %25).
- Yakın gelecekte tasarruf yapmayı planlayanların oranı %26,4'ten %27,7'e yükselmiştir. «3 ay içerisinde» tasarruf edeceğini belirtenlerin oranı ise %14'te stabil seyretmektedir.
- «Tasarruf edecek yeterli geliri olmadığı için» tasarrufu olmayanların oranı bir önceki dönemle aynı kalmıştır (%80 vs. %80).
- «Tasarruf edecek yeterli geliri olmadığı için» tasarrufu olmayanların oranı 1 puan artarak %81'e ulaşmıştır.
- Bu dönem, hem çocuklu hem de çocuksuz bireyler arasında tasarruf sahibi olanların oranı geçen dönemle aynı seviyede kalmıştır (çocuksuz %16, çocuklu %12). Buna ek olarak, tasarrufu olmayıp yakın gelecekte tasarruf yapmayı planlayanların oranı, çocuklu bireyler arasında düşüş gösterirken (%24 vs. %22); çocuksuz bireylerde artış yönelimine sahiptir (%31 vs. %36).
- Tasarruf sahibi olanlar içerisinde düzenli tasarruf yapanların oranı 4 puan gerileyerek %66'ya düşmüştür (%70 vs. %66). Düzenli tasarruf yapmayanlar arasında, son 3 ay içinde tasarruf yapmış olanların oranı 2 puan düşerken (%43 vs. %41), gelecek 3 ay içerisinde tasarruf yapmayı planlayanların oranı 5 puan artmıştır (%48 vs. %53).
- Tasarruf yapma gerekçeleri arasında «geleceğe yatırım» unsuru, ilk sıradaki yerini aynı oranda korumaktadır (%48). «Çocuklarım için» unsuru 2 puan gerilerken (%25 vs. %23), «beklenmedik durumlara karşı» unsuru 6 puan artış göstermiştir.
- Tasarruf araçları içerisinde ilk sırasını koruyan «bireysel emeklilik fonları» (%28 vs. %27) ve «yastık altı nakit ve altın» (%19 vs. %18) hafif düşüş gösterirken, «sistem içi altın» (%12 vs %14) ve «fon» (%3 vs %5) enstrümanlarının tercih eğiliminde artış sürmektedir.
- Tasarrufu olmayan bireyler arasında daha önce tasarruf yapmayı denemiş olanların oranı, düşme eğilimini sürdürmektedir (%47 vs. %46). Önceden tasarruf yapan ancak şu an yapamayan bireylerin %67'si «şu an istese de tasarruf yapamacağını» dile getirmektedir.
- Genel olarak tasarrufu olmayan bireylerin, şayet tasarrufu olsaydı tercih edecekleri araçların başını «yastık altı altın ve nakit» (%30) ve «sistem içi altın» (%28) çekmektedir.

AMAÇ VE YÖNTEM

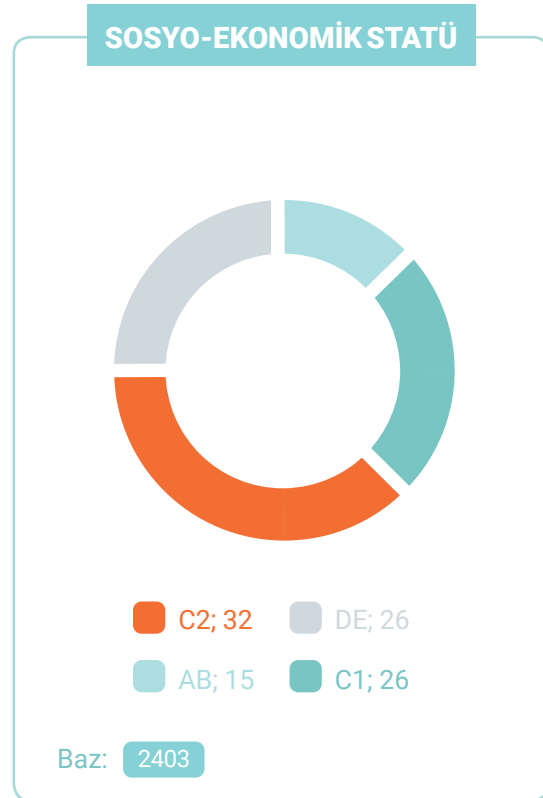
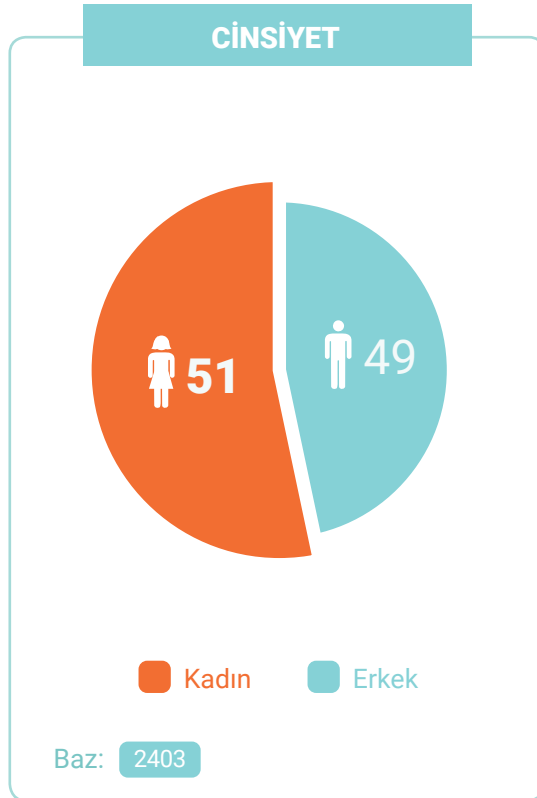
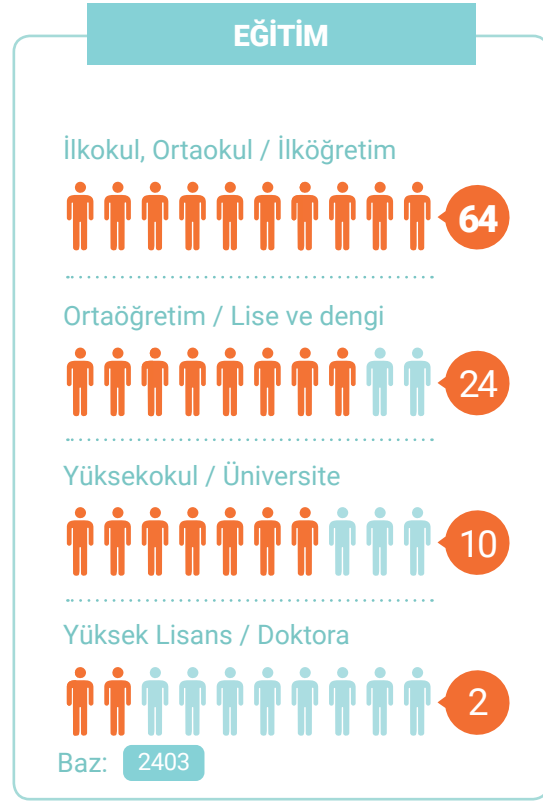
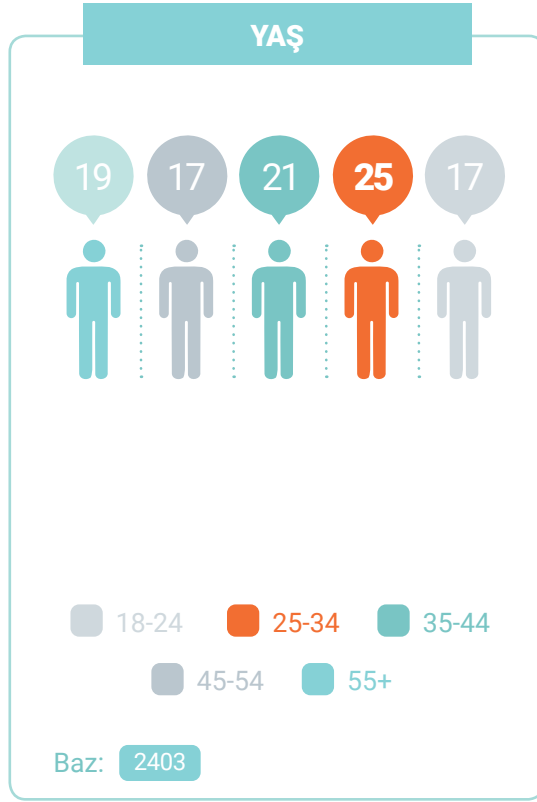
Tasarruf Eğilimleri Araştırması'nın amacı Türkiye'de kentsel yerleşim yerlerinde 18 yaş ve üzerindeki bireylerin tasarruf eğilimlerini izlemektir.

Bu araştırma çerçevesinde;

- NUTS2 bölgelerinde seçilen 26 ilde her ay tesadüfi olarak seçilen 800 kişi ile görüşülüyor. 3 aylık (çeyrek) bazda görüşme sayısı 2400 olarak gerçekleşiyor ve raporlanıyor.
- Bilgisayar destekli telefon görüşmesi yöntemi (CATI) kullanılıyor.
- Yaş, cinsiyet, çalışma durumu ve meslek kontrol kotası olarak uygulanıyor.

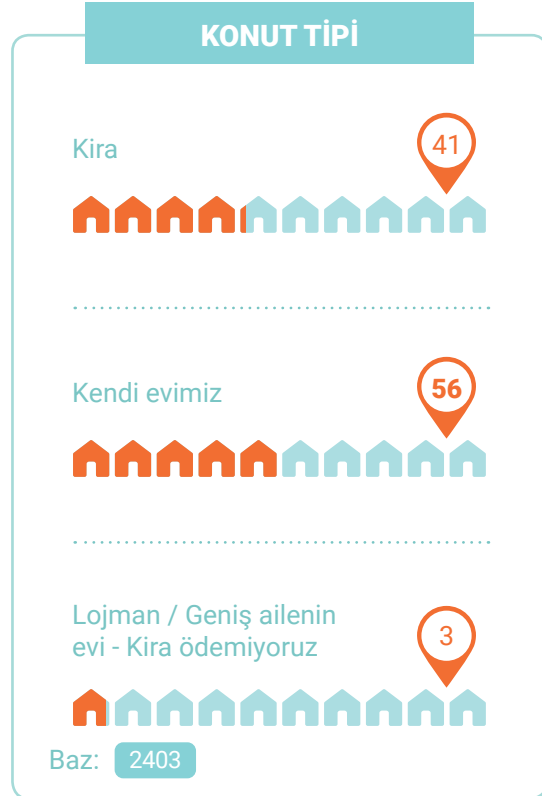
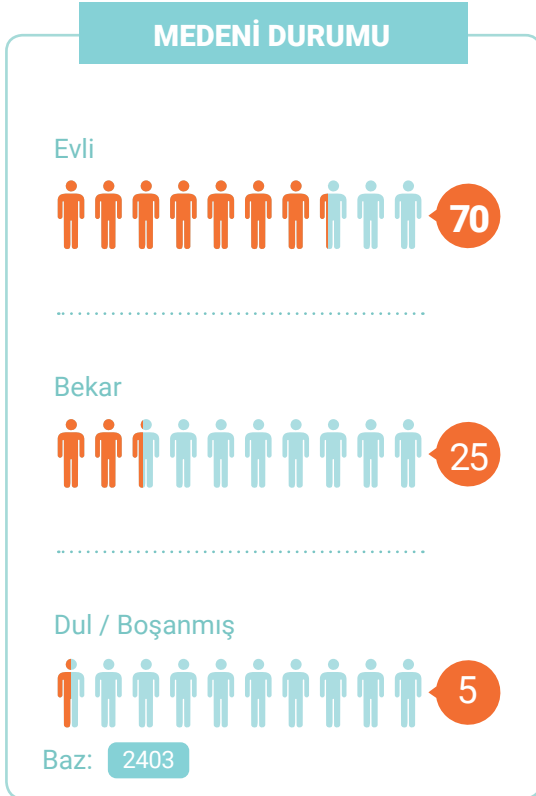
3.1. Demografik Bilgiler

DEMOGRAFİK BİLGİLER (%) - 2019 3. ÇEYREK

3.2. Demografik Bilgiler

DEMOGRAFİK BİLGİLER (%) - 2019 3. ÇEYREK

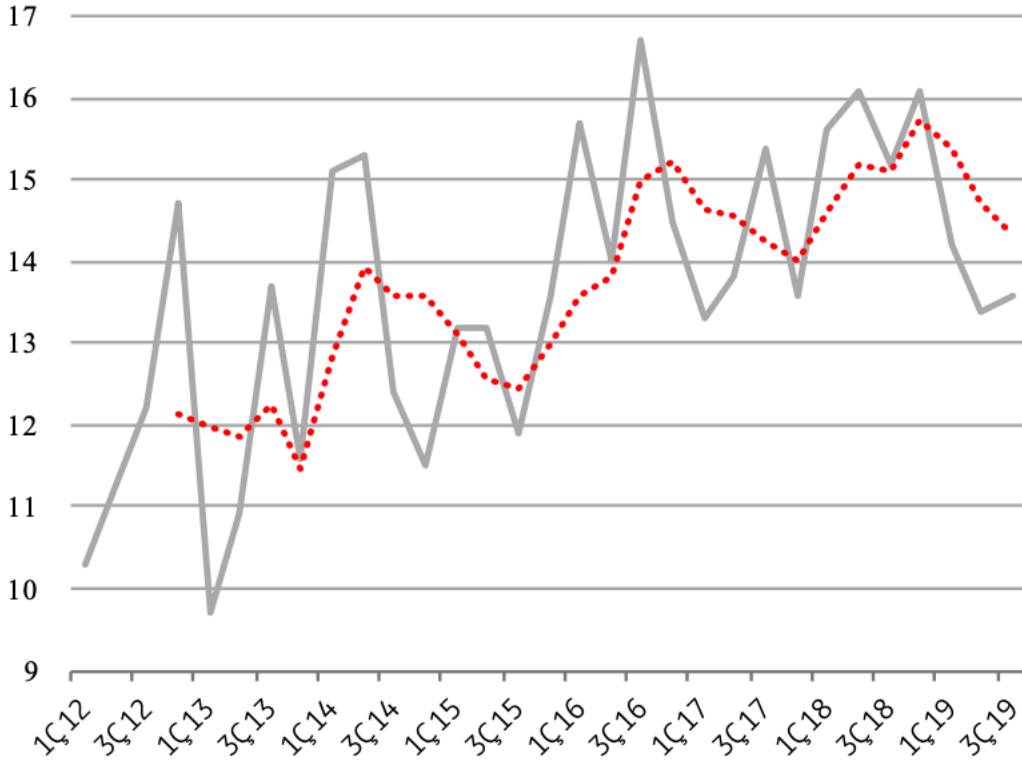
3.3. Tasarrufun Tanımı

TANIM

- Tasarruf, sözlük anlamı itibarıyla “sarf edilmeyen” anlamına gelmektedir.
- Bu araştırma kapsamındaki TASARRUF ise şu kalemleri içermektedir:
 - Bankalarda duran TL veya döviz cinsinden vadeli hesaplar
 - Bankalarda ve/veya aracı kurumlarda duran hisse senedi, hazine bonosu, devlet tahvili gibi menkul değerlerin parasal tutarı
 - Bankalarda duran yatırım hesapları ve katılım fonları
 - Bireysel emeklilik fonları
 - Bankalarda vadesiz hesapta / likit fonda TL veya döviz cinsinden duran miktarın o ay içinde harcanmayan/harcanmayacak bölümü
 - Cüzdan, kasa, yastık altında duran paranın (döviz, altın dahil) o ay içinde harcanmayan/harcanmayacak bölümü
- Araştırmaya katılanlara, bu tanıma uygun olarak tasarrufları olup olmadığı soruluyor.

TASARRUF SAHİPLİĞİ ORANI ÜÇÜNCÜ ÇEYREKTE HAFİF YÜKSELDİ...

TASARRUF SAHİPLİĞİ ORANI ve 4Ç-HAREKETLİ ORT.

Kaynak: TÜİK, Türkiye Tasarruf Eğilimleri Araştırması (IPSOS KMG-ING Türkiye)

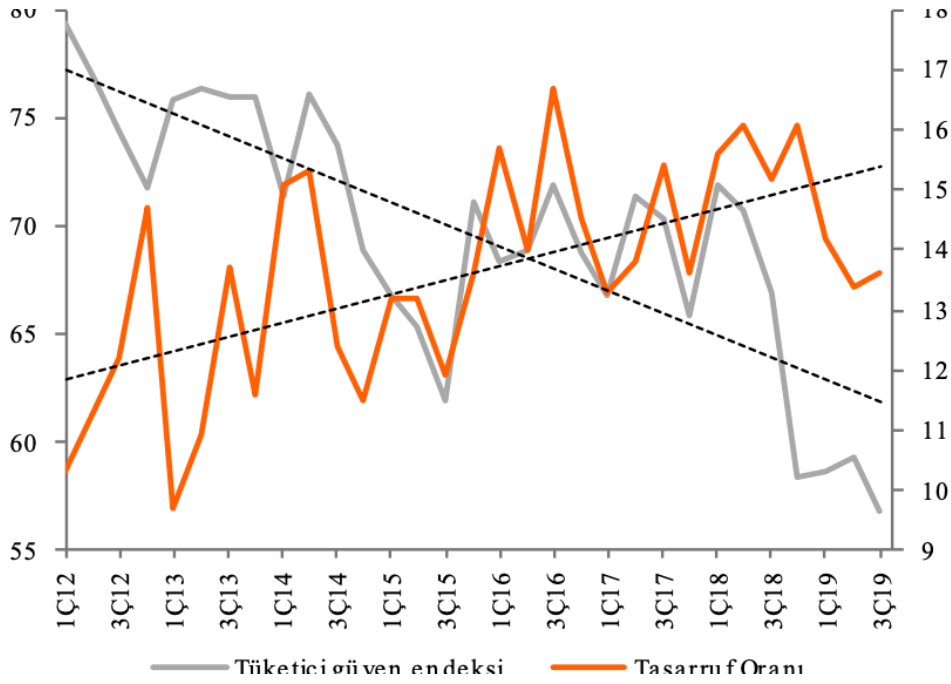
Hanehalkı açısından zorlaşan finansal ve ekonomik koşullara paralel özellikle ihtiyat saikiyle 2018'un son çeyreğinde yakın dönemdeki tepe noktasına ulaşan Türkiye Tasarruf Eğilimleri Araştırması (TTEA) tasarruf sahipliği oranı; 2019'un ilk yarısında önemli ölçüde gerileyerek %13.4 ile iki yılı aşkın bir süreden beri gözlenen en düşük değere geldikten sonra üçüncü çeyrekte bir önceki çeyreğe göre az da olsa yükselmiş ancak geçmiş yılların aynı dönemi ile karşılaştırıldığında önemli ölçüde azalmıştır. Bu gözlem, düzenli tasarruf yapanların oranındaki

düşüşle birlikte değerlendirildiğinde, tasarruf davranışında olumsuz bir resmin ortaya çıkmaya başladığına işaret etmektedir.

Çalışma ilgili detaylı bir analiz neticesinde ortaya çıkan aşağıdaki noktalar önemlidir:

- Tasarruf etmeme gerekçelerine bakıldığında ilk iki madde (tasarruf edecek yeterli gelirin olmaması ve borçlar) toplam katılımcıların %90'ını kapsadığından onlara odaklanmak faydalı olacaktır. Bu ikisinin toplam yüzdesinin üçüncü çeyrekte artmış olması dikkat çekicidir.

TASARRUF SAHİPLİĞİ & TÜKETİCİ GÜVENİ

Kaynak: TÜİK, Türkiye Tasarruf Eğilimleri Araştırması (IPSOS KMG-ING Türkiye)

• Düzenli tasarruf yapmayanlar için 3 ay içinde veya daha sonra tasarruf yapma eğilimi incelendiğinde; 2018 3. çeyrek itibarıyla, gelecek dönemde tasarruf etme planlarının gerçekleşen tasarruflar için iyi bir tahmin edici olmadığı görülmektedir. Son bir yıldır ekonomide beklentilerin dışında gerçekleşen gelişmeler bu sonucu doğurmuş olabilir. Bu yorum, tasarruf yapma gerekçelerinde (örn. "beklenmedik durumlara karşı güvence olması için") gözlemlenen değişiklikler ile uyumludur.

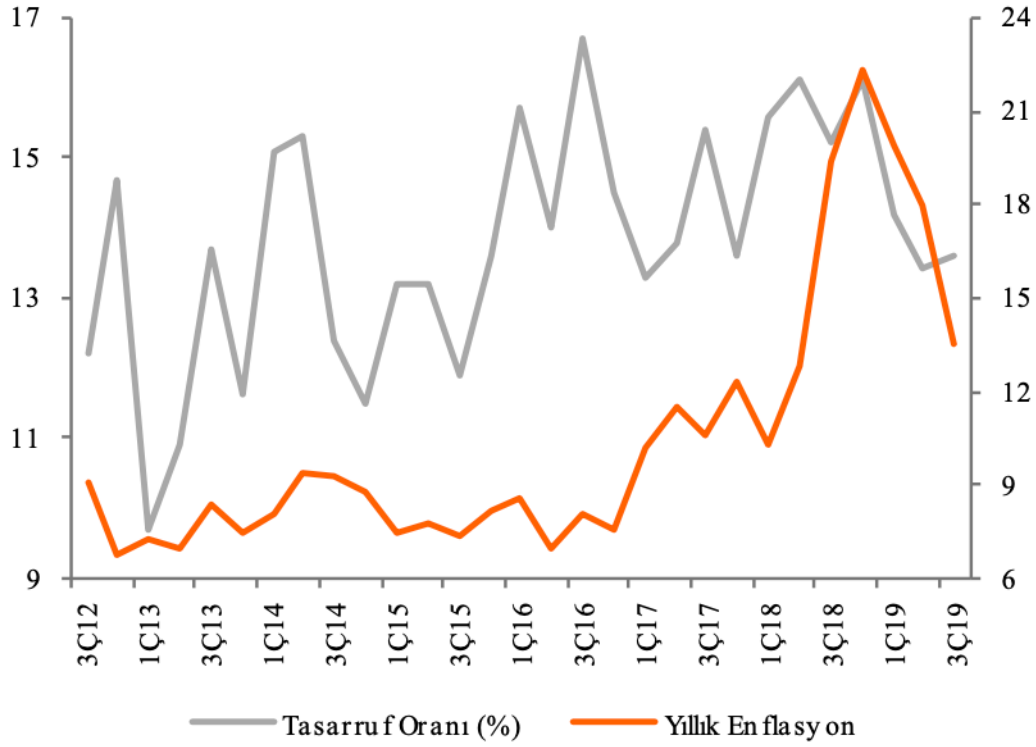
2019'un 3. çeyreğinde hanehalkı tasarruf sahipliğini etkileyebilecek olası finansal ve ekonomik değişkenlerin seyri incelendiğinde:

- Tüketici Güveni: Tüketici güvenine yön çizen yurtiçi ve yurtdışı gelişmeler şöyle özetlenebilir:

1) Küresel finansal ortam: Temmuz'da, bir

önceki ay olduğu gibi, küresel merkez bankalarının parasal gevşeme sürecine dair adımları ve devam eden destekleyici duruş sinyalleri genel olarak olumlu bir havanın oluşmasına katkı sağlarken, özellikle Ağustos'un ikinci yarısında ABD ve Çin arasında ticaret ve piyasaya erişim gibi konularda bir uzlaşmaya varılamaması, Brexit ile ilgili İngiltere içerisindeki ayrılıklar ve bu gelişmelerin küresel büyümeye olası yansımalarına dair endişeler piyasalarda yatırımcıların kamu borçlanma enstrümanları başta olmak üzere daha güvenli varlıklara yönelme eğilimini güçlendirmiştir. Eylül ise havanın nispeten düzeldiği bir ay olmuştur. Dolayısıyla, risk iştahının oldukça dalgalandığı 3. çeyrekte küresel merkez bankaları gevşeme adımları atarken, gelişmekte olan ülkelere sermaye akımları genelde giriş yönünde seyretnmiştir.

TASARRUF SAHİPLİĞİ & ENFLASYON

Kaynak: TÜİK, Türkiye Tasarruf Eğilimleri Araştırması (IPSOS KMG-ING Bank)

2) Jeopolitik gelişmeler: Cumhurbaşkanı Erdoğan ve ABD Başkanı Trump arasında G20 toplantıları kapsamında Haziran'da gerçekleştirilen görüşmenin ardından oluşan iyimser hava üçüncü çeyrek boyunca iki ülke ilişkilerinin olası yaptırım kararları, Suriye ile ilgili yeni adımlara paralel daha da bozulacağına dair endişelerle zaman zaman değişmiştir. Yine de, görüşmelerin sürmesi ve kesin çözümlere ulaşılmaya da ilişkilerin bir kopuşa gitmemesi her gerilimin ardından yeniden iyimserliğin dönmesinde ve yurtiçi piyasaların olumlu performansını sürdürmesinde belirleyici olmuştur.

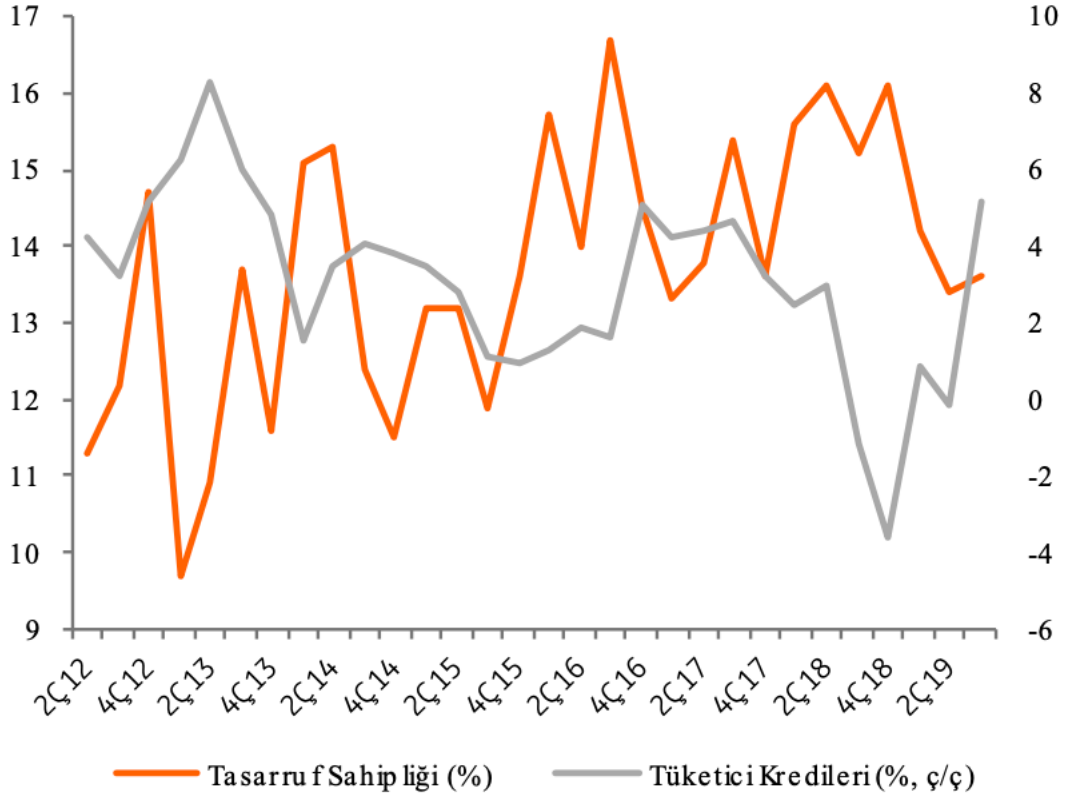
3) Yurtiçi gelişmeler: Ekonomi politikasında bir süreden beri dikkat çeken destekleyici duruş son dönemde daha da belirginleşmiştir. Bu çerçevede, bütçe ve bütçe dışında atılan destekleyici adımlarla maliye politikası duruşunda büyümeye katkı sağlama eğilimi korunurken, zorunlu karşılıkları ve bu karşılıklara ödenen faizi kredi artışıyla ilişkilendirerek bankacılık sektöründeki hacim büyümesinin desteklenmesi çabalarının hızlanması ve öngörülerden hızlı seyreden dezenflasyonun katkısıyla

sert bir faiz indirim sürecinin başlaması dikkat çekmiştir.

Bu ortamda tüketici güveni Ağustos'ta sınırlı bir iyileşme gösterse de, Türkiye ve ABD arasındaki jeopolitik gelişmelere artan duyarlılıkla Eylül'de tarihi düşük düzeye gerilerken, çeyreklik dönemin tamamında da serinin başladığı 2009'dan bu yana kaydedilen en düşük rakam kaydedilmiştir. (1. Çeyrek: 58.6, 2. Çeyrek 59.2, 3. çeyrek: 56.8).

TÜİK-TCMB tarafından yayımlanan Tüketici Güven Endeksi'nin çok zayıf seyrettiği ve genelde bozulma eğiliminde olduğu bir ortamda hanehalklarının tasarruflarında ihtiyati yaklaşımın bir saik olarak etkisini göstermesini beklemek mümkündür. Nitekim bu değerlendirme; TTEA'ya göre tasarrufu olanların tasarruf yapma gerekçeleri içerisinde 1) "beklenmedik durumlara karşı güvence" faktörünün Ağustos 2018'de kur şokunun getirdiği olumsuz etkilere karşı artan ihtiyat saikiyle 2019'un üçüncü çeyreğinde %15'ten %21'e sıçraması ve 2) yaşam döngüsü saikiyle geleceğe yatırım için (faiz geliri kazanmak ve gelecekte rahat tüketim

TASARRUF SAHİPLİĞİ & TÜKETİCİ KREDİLERİ

Kaynak: BRSA, MB, Türkiye Tasarruf Eğilimleri Araştırması (IPSOS KMG-ING Türkiye)

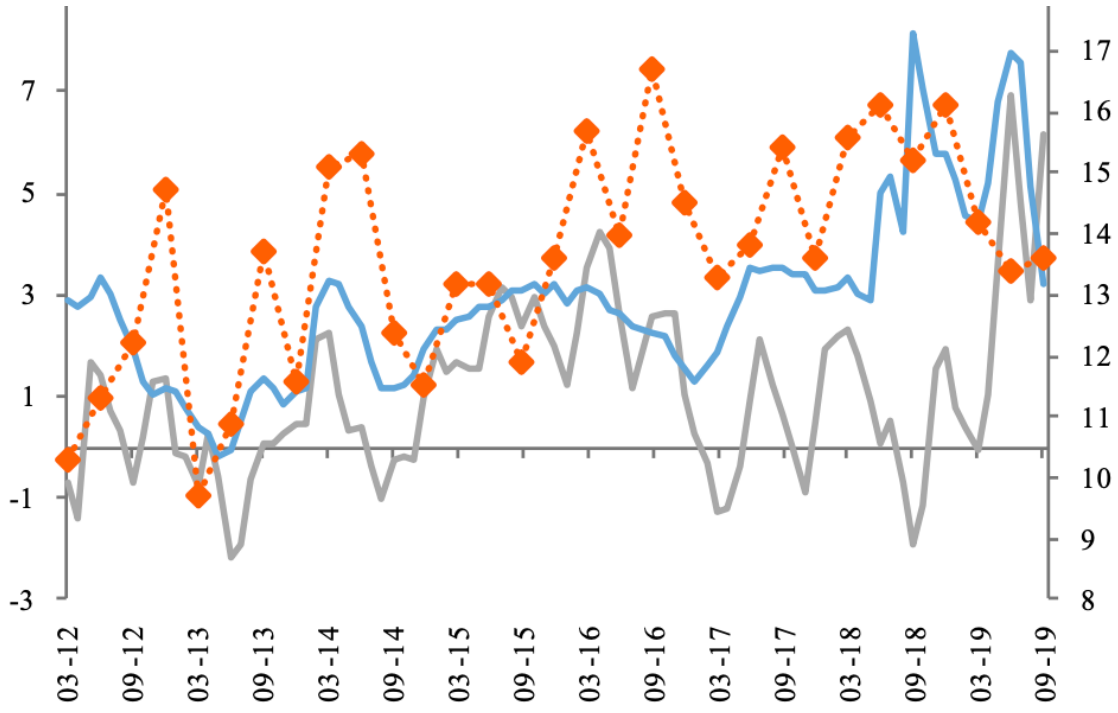
yapabilmek üzere) yapılan tasarrufların payının yüksek seyretmesi bulgularıyla da desteklenmektedir.

- Enflasyon: Üçüncü çeyrekte 1) çeyrek dönemlik enflasyon %2.6'ya gerilerken (2. çeyrek: %3.1) 2) yıllık enflasyon (fiyat endeksinin çeyrek dönemdeki aylık değerlerinin ortalamasının yıllık değişimi) 2018 son çeyrekte %22.4 ile tepe noktasına ulaştıktan sonra aşağı yönlü bir eğilimi yakalayarak %13.5'e gelmiştir. Enflasyondaki olumlu seyir, ya da ekonomideki belirsizliğin azalıp güven ortamının toparlanması, hane halkının tedbir motifli tasarruf eğilimini azaltması ve tasarruf sahipliğindeki gerilemeyi açıklaması beklenmektedir. Ancak, geçtiğimiz çeyrekte enflasyondaki aşağı yönlü gelişmelere rağmen tasarruf sahipliği oranı sınırlı da olsa yükselmiştir.

- Finansmana erişim: Karar alıcıların, (bu

yıl ilk çeyrek hariç) 2018'in ikinci yarısından itibaren genelde yavaşlama/daralma yönünde olan kredi büyümesini zorunlu karşılıkları ve bu karşılıklara ödenen faizi kredi artışıyla ilişkilendirerek bankacılık sektöründeki hacim büyümesini destekleyici adımlar atması ve hızla gerileyen faiz oranlarının kredi kullanılabilirliğini desteklemesi sonucu tüketici kredileri hızla toparlanmıştır. Üçüncü çeyrekte gerek çeyreklik büyümenin %5.1'le yeniden artıya dönerek 2016 son çeyreğinden bu yana en yüksek oranı kaydetmesi, gerekse yıllık daralmanın uzun bir aranın ardından yerini büyümeye bırakması büyümenin gücüne işaret etmektedir. Tüketici Güven Endeksi alt serilerinden "Tüketimin finansmanı amacıyla borç kullanma ihtimali (gelecek 3 aylık dönemde)" kalemindeki artışa paralel bu gelişmenin, üçüncü çeyrekteki artış düşünüldüğünde, tasarruf sahipliğine beklendiği şekilde yansımadağı anlaşılmaktadır.

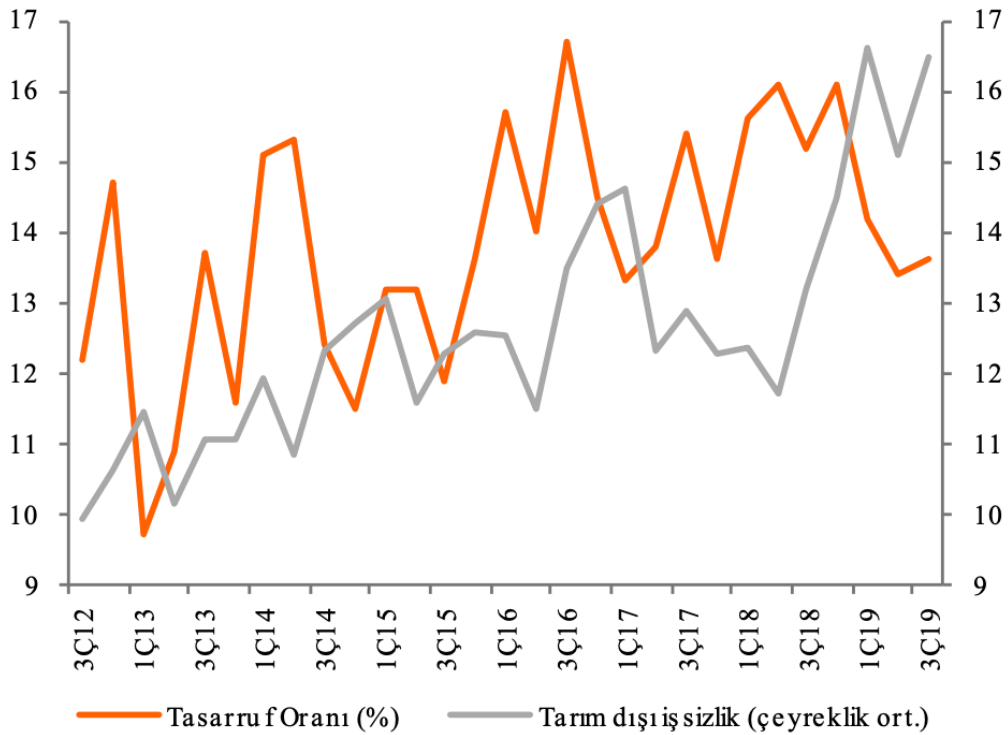
TASARRUF SAHİPLİĞİ & REEL MEVDUAT FAİZİ

* Mevduat Faizi (ex-post) = Mevduat Faiz Oranı – Gerçekleşen Enflasyon Mevduat Faizi (ex-ante) = Mevduat Faiz Oranı – MB Beklenti Anketi (12 Aylık)

Kaynak: TUIK, MB, Tasarruf Eğilimleri Araştırması (IPSOS KMG-ING Türkiye)

TASARRUF SAHİPLİĞİ & İŞSİZLİK

— Tasarruf Oranı (%) — Tarım dışı işsizlik (çeyreklik ort.)

ÖZET GÖSTERGELER

	1Ç16	2Ç16	3Ç16	4Ç16	1Ç17	2Ç17	3Ç17	4Ç17	1Ç18	2Ç18	3Ç18	4Ç18	1Ç19	2Ç19	3Ç19
Tasarrufum Var (%)	15.7	14.0	16.7	14.5	13.3	13.8	15.4	13.6	15.6	16.1	15.2	16.1	14.2	13.4	13.6
Enflasyon (ort., ç/ç, %)	2.2	1.3	1.5	2.4	4.7	2.5	0.7	4.0	2.8	4.8	6.6	6.5	0.8	3.1	2.6
Tarım dışı İşsizlik (ort., ç/ç, %)	12.5	11.5	13.5	14.4	14.6	12.3	12.9	12.3	12.4	11.7	13.2	14.5	16.6	15.1	16.5
USD/TRY (ort.)**	2.9	2.9	3.0	3.3	3.7	3.6	3.5	3.8	3.8	4.4	5.7	5.5	5.4	5.9	5.7
USD/TRY Artışı* (%)	1.3	-1.7	2.3	10.7	12.6	-3.1	-1.8	8.0	0.4	14.6	27.8	-1.2	-2.8	9.6	-3.4
50:50 EUR:USD Döviz Sep. (ort)**	3.1	3.1	3.1	3.4	3.8	3.8	3.8	4.1	4.3	4.8	6.1	5.9	5.7	6.2	6.0
50:50 EUR:USD Döviz Sep* (ort, ç/ç, %)	1.6	-0.4	1.7	8.8	11.9	-1.5	1.7	8.2	2.8	12.7	26.1	-2.1	-3.1	8.9	-3.9
Mevduat Faizi (ort., %)	10.9	10.5	9.9	9.7	9.8	11.3	11.9	12.1	12.4	13.7	18.6	23.2	20.2	21.9	18.2
2-yıllık gösterge tahvil faizi (ort., %)	10.9	9.4	9.0	9.9	11.3	11.2	11.6	13.1	13.4	16.5	23.0	22.6	18.8	22.7	16.5
Altın (ort., USD)	1,182	1,258	1,335	1,216	1,220	1,258	1,279	1,277	1,330	1,306	1,212	1,228	1,303	1,309	1,474

*Dönem ortalamalarının değişimi, TCMB kurları ** Reuters kurları

Kaynak: TÜİK, TCMB, Thomson Reuters, Türkiye Tasarruf Eğilimleri Araştırması (IPSOS KMG-ING Türkiye)

***Dönem ortalamalarının değişimi, TCMB kurları ** Reuters kurları**

Kaynak: TÜİK, TCMB, Thomson Reuters, Türkiye Tasarruf Eğilimleri Araştırması (IPSOS KMG-ING Türkiye)

- Reel faizler: Reel faiz oranının düzeyi ile tasarruflar arasındaki ilişkiden hareketle 2019'un üçüncü çeyreğindeki gelişmeler de incelenmelidir. Finansal piyasalarda 2018'deki kur şokunun ardından hızla yükselen ve 2019'un ilk yarısında genelde yüksek seyreden faiz oranları Merkez Bankası'nın hızlı bir faiz indirim sürecini başlattığı üçüncü çeyrekte düşüş trendine dönmüştür.

Buna bağlı olarak, nominal faizler hızla gerilese de, enflasyonun ve beklentilerin aşağı geldiği ortamda gerek enflasyon beklentilerine göre düzeltilmiş mevduat faiz oranı (ex-ante reel mevduat faizi) gerekse gerçekleşen enflasyona göre düzeltilmiş mevduat faiz oranı (ex-post reel mevduat faizi) yüksek seyrini korumuştur. Türkiye'deki tasarruf eğilimlerine yönelik çalışmalarda reel faiz ve tasarruf sahipliği oranı arasında net bir ilişki olduğuna dair güçlü bir kanıt olmamakla birlikte yüksek reel mevduat faizine bağlı hane halkının tasarruf sahipliğinin az da olsa artması beklentilere uygun bir gelişmedir.

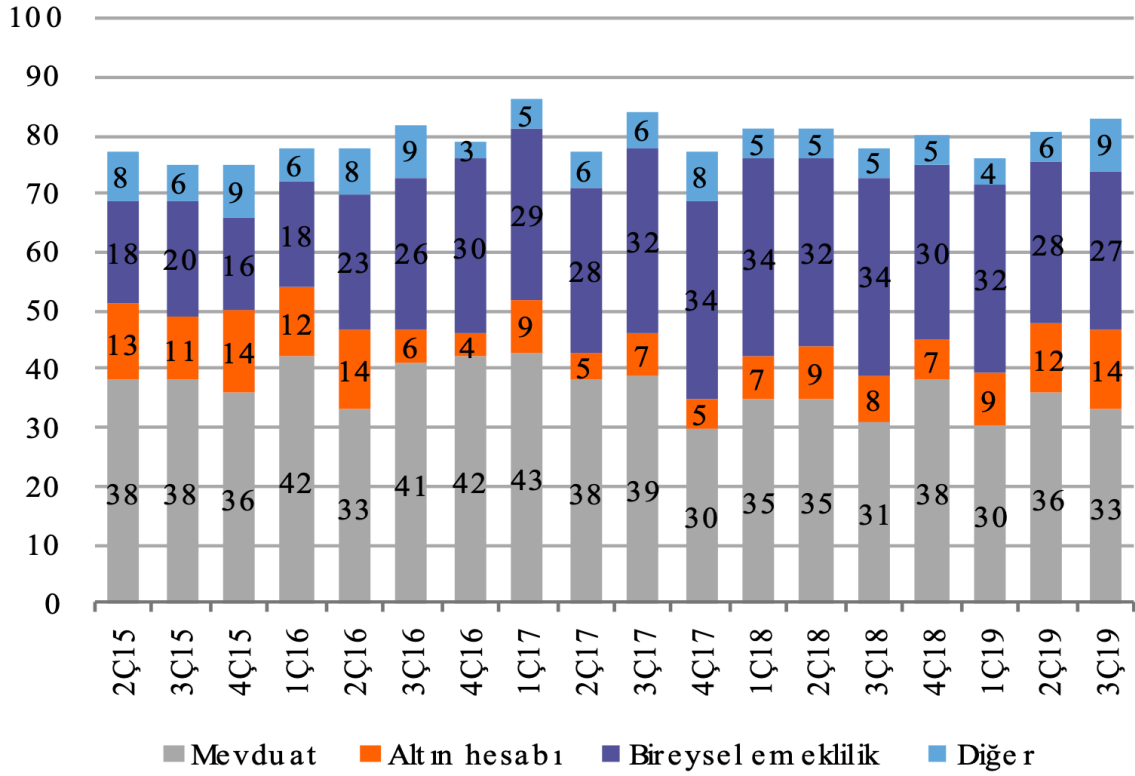
Gelir ve büyüme: Gelir büyümesi ile tasarruf oranı arasında ilişkiye dair bulgular sözkonusu-

dur. Dolayısıyla, "gelir yetersizliği" tasarrufları sınırlandırıcı bir etki yaratmaktadır. Buradan hareketle, istihdam kaybının gelir üzerinde yarattığı olumsuz etkilerin de tasarruf talebini olumsuz etkilediğini söylemek mümkündür. Bu çerçevede, bu yıl gerek büyümenin zayıf seyri gerekse işsizlik oranının 2009'daki küresel krizden bu yana en yüksek düzeye geldiği bir ortamda TTE-A'daki tasarruf sahipliği oranının yükselmesi, başka değişkenlerin belirleyiciliğinin daha fazla olduğunu düşündürmektedir.

Özetle, finansal piyasalarda ve kurdaki olumlu seyrin getirdiği rahatlamaya, enflasyon görünümünde iyileşme işaretlerinin belirsizlik kaynaklı tasarruf etme ihtiyacını azaltmasına ve etkisini koruyan gelir yetersizliği faktörüne rağmen; reel faiz hadlerindeki yüksek seyir ve düşük tüketici güveninin hanehalklarının tasarruflarında ihtiyati yaklaşıma katkı vermesi 2019'un üçüncü çeyreğinde tasarruf sahipliği oranını desteklemiş olabilir.

2019'un üçüncü anket döneminde hane halkı finansal varlıklarının kompozisyonunda bazı değişiklikler gözlenmiştir. Buna göre:

SİSTEM İÇİ ÜRÜNLERİN KIRILIMI

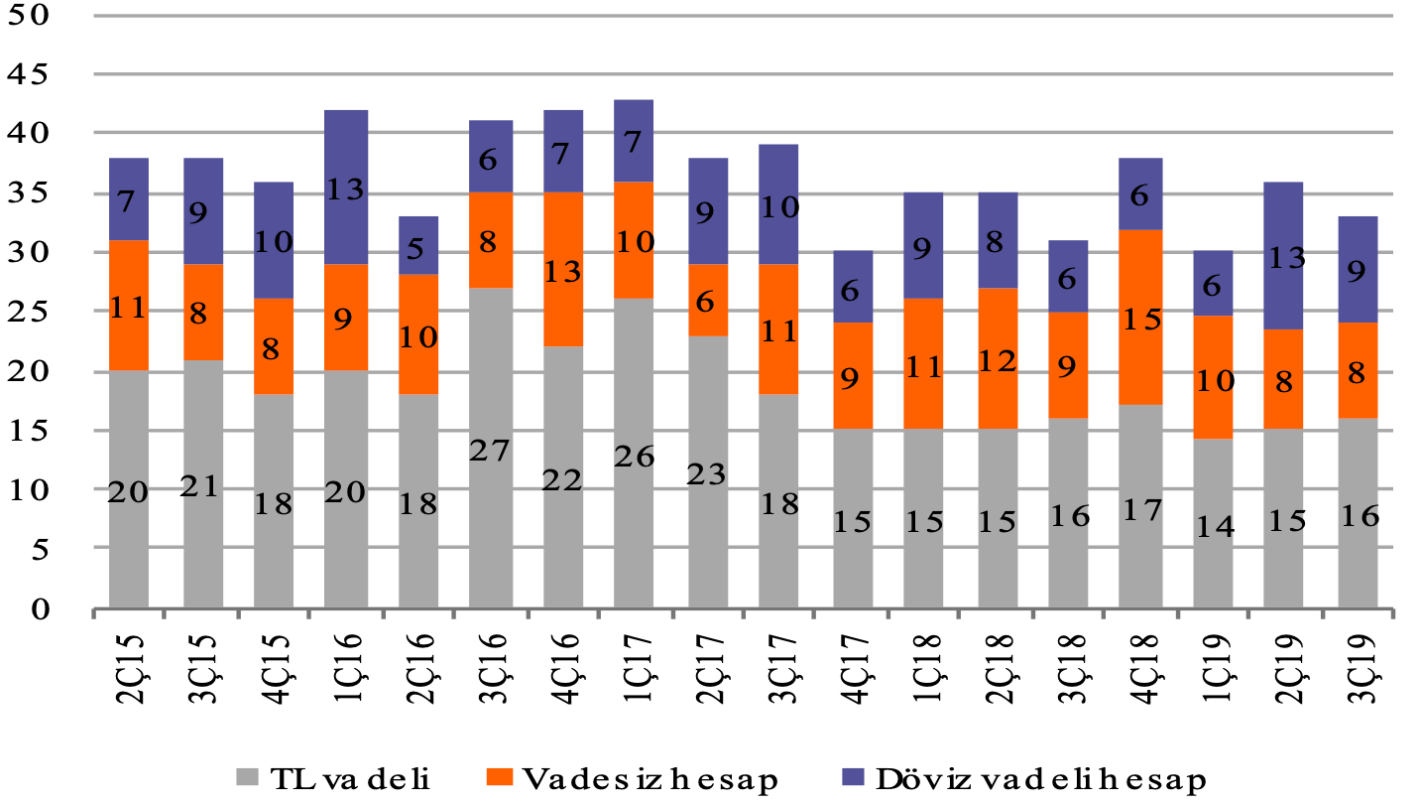
Kaynak: Türkiye Tasarruf Eğilimleri Araştırması (IPSOS KMG-ING Türkiye)

- Toplam tasarrufların ağırlıklı kısmını oluşturan sistem içi finansal ürünlerin payı 2019 ilk çeyrekte sert bir düşüşle 2015 sonundan bu yana en düşük seviyeye geldikten sonra son iki çeyrekte hızla yükselmiş ve %83'le geçtiğimiz iki yıldaki en yüksek düzeyine gelmiştir. Bu dönemde altın fiyatlarındaki düzenli artış ve dövizdeki dalgalanma sebebiyle sistem dışı dövizden altına geçiş olduğu gözlemlenmektedir.

- Sistem içi tasarrufların kompozisyonuna bakıldığında; mevduatın payı özellikle DTH'nin payında %12.6'dan %9.0'a olan düşüşün bir sonucu olarak %36'dan %33'e gelmiştir. Öte yandan, 3 yıla yakın bir dönemdir (bir kaç istisnai gözlem hariç) genelde %40-45 aralığında dalgalanan mevduat dışı ürünlerin payı %50 ile çalışmanın başından bu yana gözlenen en yüksek düzeye gelmiştir. Bu çerçevede, özellikle fonların, bono/tahvil ve altın yatırımlarındaki artış belirleyicidir.

- Bireysel emeklilik payı ise düşüş eğilimini sürdürerek son iki çeyrekte %32.2'den %27'ye gelmiştir. Bunun sebebi fonlarda biriken tasarrufa duyulan ihtiyaç ve/veya aylık tasarrufa ayrılan gelirdeki düşüş olabilir.

MEVDUAT ÜRÜNLERİNİN KIRILIMI

Kaynak: Türkiye Tasarruf Eğilimleri Araştırması (IPSOS KMG-ING Türkiye)

Yard. Doç. Dr. Banu Demir Pakel
Bilkent Üniversitesi

Muhammet Mercan
Baş Ekonomist, ING Türkiye

Yard. Doç. Dr. Pelin Akyol
Bilkent Üniversitesi

4. İletişim Bilgileri

info@tasarrufegilimleri.com

ING Türkiye girişimi ile hayata geçirilen **“Türkiye’nin Tasarruf Eğilimleri Araştırması”**, Bilkent Üniversitesi gözetiminde yürütülmekte, saha araştırması IPSOS tarafından yapılmaktadır.

ÖNEMLİ AÇIKLAMA:

“Burada yer alan yatırım bilgi, yorum ve tavsiyeleri yatırım danışmanlığı kapsamında değildir. Yatırım danışmanlığı hizmeti; aracı kurumlar, portföy yönetim şirketleri, mevduat kabul etmeyen bankalar ile müşteri arasında imzalanacak yatırım danışmanlığı sözleşmesi çerçevesinde sunulmaktadır. Burada yer alan yorum ve tavsiyeler, yorum ve tavsiyede bulunanların kişisel görüşlerine dayanmaktadır. Bu görüşler mali durumunuz ile risk ve getiri tercihlerinize uygun olmayabilir. Bu nedenle, sadece burada yer alan bilgilere dayanılarak yatırım kararı verilmesi beklentilerinize uygun sonuçlar doğurmayabilir.”

Bilkent University

2019

3. ÇEYREK RAPORU